

Financiële Crisis
Fair Financial System

November 2009

**FAIR
POLITICS**
MAKE ———
DEVELOPMENT ———
WORK ———

Terwijl de gevolgen van de financiële crisis voor het westen breed worden uitgemeten in de media, krijgt de negatieve impact op ontwikkelingslanden weinig aandacht. Het zijn echter juist de ontwikkelingslanden die het hardst worden getroffen door deze financiële crisis, waar zij zelf weinig aandeel in hebben gehad. Veel ontwikkelingslanden ontbreekt het aan de middelen om de negatieve gevolgen van de crisis tegen te gaan, terwijl ontwikkelde landen wel maatregelen kunnen nemen. Dit versterkt de mondiale ongelijkheid. De EVS vindt het van groot belang dat westerse landen zich nu extra solidair tonen en de ergste excessen van de crisis te minimaliseren. Nu is het momentum voor structurele verandering in het financiële systeem.

Achtergrond van de crisis

De financiële crisis is het afgelopen jaar aan weinig sectoren voorbij gegaan. Verzekeraars en pensioenfondsen stortten in, banken gingen failliet en de huizenmarkt kromp. Alhoewel dit duidelijk aanwijsbare gevolgen zijn in de westerse wereld van de huidige crisis liggen de oorzaken veel dieper. De financiële crisis legt het falen bloot van het groeiemodel waarin vijf miljard mensen onophoudelijk boven hun stand hebben geleefd en waarin korte termijn denken overheerste. Ook nu, in de aanpak van de crisis, wordt er vooral gehandeld vanuit korte termijn oplossingen. Die maatregelen waren noodzakelijk, maar nu moet er vooral ook worden gekeken naar maatregelen die voor de lange termijn een structurele oplossing bieden voor de onderliggende oorzaken van de crisis.

Een van de diepere oorzaken van de financiële crisis is instabiliteit en deregulering van het financiële systeem. De onderliggende reden hiervoor is de overheersende economische ideologie van neoliberalisme die de afgelopen decennia overheerste. De gedachte dat markten zichzelf corrigeren en dat dus zo weinig mogelijk regulering wenselijk is, heeft tot onjuiste beslissingen en beleid geleid van zowel nationale overheden, centrale banken en internationale instituties. De Wereldbank en het IMF zijn te lang uitgegaan van een neoliberale beleid dat uiteindelijk niks heeft kunnen doen om een crisis te voorkomen of aan te hebben zien komen en ook niet, nu de crisis er eenmaal is, om de gevolgen van de crisis te minimaliseren ¹.

Een andere diepere oorzaak van de crisis is de grootschalige ongelijkheid in de wereld. Door de vergaande globalisering en het opgelegde liberale beleid hebben veel landen, al dan niet gewild, vrijhandelsovereenkomsten afgesloten en is de rol van de staat en het sociale zekerheidsstelsels afgebrokkeld. Dit heeft inkomenverschillen binnen en tussen landen de laatste jaren sterk doen toenemen. De stijging in grondstofprijzen en voedselprijzen heeft een verdere toename in mondiale ongelijkheid veroorzaakt. Deze mondiale ongelijkheid neemt momenteel extra toe omdat westerse landen zich als gevolg van de crisis meer naar binnen keren en nationale maatregelen als prioriteit zien. Nieuwe protectionistische maatregelen verslechteren de positie van ontwikkelingslanden op de internationale financiële markt, omdat zij niet in staat zijn soortgelijke maatregelen te nemen. Dit soort maatregelen zijn in strijd met het Nederlandse ontwikkelingsbeleid en de Millennium Development Goals (MDGs), die onder andere een open, voorspelbaar en niet-discriminerend internationaal financieel stelsel nastreven (MDG8).

De Financiële Crisis en Ontwikkelingslanden

De gevolgen van de financiële crisis zijn op het moment het meest merkbaar in ontwikkelingslanden. De schulden van veel landen nemen dramatisch toe, de reserves raken op, de economische groei neemt af, investeringen worden terug getrokken, remittances lopen terug en de mondiale handel stagneert². In ontwikkelingslanden is de sociale impact van deze economische gevolgen groter dan in ontwikkelde landen; in deze landen gaat het letterlijk om kwesties van leven en dood. Er is al een toename voorspeld van 90 miljoen mensen extra die in extreme armoede terecht zijn gekomen en de werkloosheid stijgt explosief³. Terwijl de economische gevolgen van de crisis relatief snel kunnen herstellen, zullen de sociale gevolgen nog veel langer voortduren. Veel ontwikkelingslanden zijn opnieuw aangewezen op leningen van het IMF en de Wereldbank.

Het neoliberale beleid dat het IMF en de Wereldbank ontwikkelingslanden hebben opgelegd onder de dogmas van de Washington Consensus -maximale marktliberalisering, minimale rol van de staat en bezuinigen om de overheidsfinanciën op orde te brengen- heeft echter meer kwaad dan goed gedaan. Bezuinigen vereist een procyclisch beleid dat de economie stimuleert in tijden van groei en afremt in tijden van recessie. Door deze bezuinigingen hebben regeringen in ontwikkelingslanden geen noemenswaardig sociaal zekerheidsstelsel kunnen ontwikkelen of reserves op kunnen bouwen. Nu, in tijden van crisis, speelt dit ze parten. Ook oneerlijke vrijhandelsverdragen, zoals afgesproken binnen de WTO, waar ontwikkelingslanden vaak ongewild aan mee doen hebben desastreuze gevolgen. Ontwikkelingslanden worden vaak te vroeg gedwongen hun markten open te gooien, waardoor ze geen eigen industrieën kunnen opbouwen.

Door het gebrek aan beleidsvrijheid zijn veel ontwikkelingslanden -behalve van het IMF en de Wereldbank- ook vaak afhankelijk van investeringen van buitenlandse banken. Nu het slecht gaat met deze banken trekken ze massaal eerst hun investeringen in ontwikkelingslanden terug. Omdat er weinig regulering is op de internationale financiële markt verdwijnen geldstromen nu zeer onverwachts.

Ontwikkelingslanden zijn dus extra kwetsbaar voor de financiële crisis, en hebben bovendien niet de middelen om de negatieve gevolgen op te vangen.

Wat moet er gebeuren?

Het beleid dat de Wereldbank en het IMF hebben gevoerd is op de lange termijn niet ten goede gekomen aan ontwikkelingslanden. In een nieuw Fair Financial System is het daarom van groot belang dat het internationale financiële systeem wordt hervormd; de traditionele doctrine van liberalisering en marktprincipes is te beperkt gebleken. Er moeten hernieuwde randvoorwaarden worden gesteld aan de vergaande marktliberalisering en de rol van de staat in economische ontwikkeling moet worden hergewaardeerd.

Het is belangrijk dat er bij het hervormen van het mondiale financiële systeem ook rekening wordt gehouden met de andere crises die de wereld teisteren. Uiteindelijk hebben deze crises dezelfde oorsprong: het najagen van een te hoog welvaartsniveau voor circa vijf miljard mensen en geen oog voor wat de gevolgen hiervan zijn op de iets langere termijn. Deze crisis heeft duidelijk gemaakt dat de huidige manier van consumeren en produceren onhoudbaar is. Om onze toekomst te behouden zullen we op bepaalde terreinen een forse stap terug moeten doen. Zo moet een Fair Financial System ook verantwoordelijk omgaan met grondstoffen, voedselvoorzieningen en het klimaat.

Bij de hervorming van de financiële instituties gaat het er ten eerste om dat deze instituties democratischer en transparanter worden. Het is niet langer geloofwaardig dat

de Wereldbank en IMF hameren op goed bestuur en democratie in de ontvangende landen terwijl hun eigen organisaties veel te wensen over laten. Het IMF schiet bijvoorbeeld nog ernstig tekort in het tijdig publiceren van hun beleid en projecten en bestuursbesluiten op een voor iedereen toegankelijke manier. Elk land dat betrokken is bij een bepaald project kan bovendien de publicatie geheel tegenhouden ⁴. Bij de Wereldbank gaat het vooral om een uitbreiding van de toegankelijkheid van klachten mechanismen voor gewone burgers. De adviezen die nu worden gegeven door het onafhankelijke inspectie panel zijn niet bindend en met klachten wordt vaak niks gedaan. Tenslotte, moeten de instituties meer aandacht besteden aan het bestrijden van corruptie en fraude binnen hun eigen organisatie ⁵.

De financiële instituties moeten niet alleen transparanter worden maar ook democratischer. Een tweede hervorming die daarom doorgevoerd zou moeten worden betreft de stemverhoudingen binnen de instituties. Om legitimering terug te krijgen is het belangrijk dat deze grondig worden herzien. Het is niet langer mogelijk dat een kleine groep van rijke landen de regels van het mondiale financiële systeem bepaalt. In het IMF hebben momenteel bijvoorbeeld tien landen (waaronder de VS, Japan en Nederland), die samen 11,5% van de wereldbevolking uitmaken, 51,97% van de stemmen, terwijl de 165 armste landen maar 28,78% van de stemmen hebben ⁶. Instellingen zoals het IMF zijn geen democratische organisaties die kijken naar inwonersaantal. De hoeveelheid stemmen die een land heeft hangt af van hoeveel zij betaalt. Alhoewel de G20 onlangs heeft besloten dat oververtegenwoordigde landen vijf procent van hun macht in moeten leveren aan ondervertegenwoordigde landen, verandert er niks aan het systeem van het op quotas gebaseerde stemrecht ⁷.

Ten derde moet er ook beleidsmatig veel veranderen binnen de instituties. Leningen van de Wereldbank en het IMF zijn nu verbonden aan specifieke voorwaarden. Deze voorwaarden geven de ontvangende landen weinig beleidsvrijheid en dwingen de landen om een procyclisch beleid te voeren. Maar ontwikkelingslanden hebben nu juist krediet nodig om een countercyclisch beleid te kunnen voeren: de economie stimuleren als het slecht gaat. Dit is precies wat westerse landen doen, maar waar ontwikkelingslanden de kans niet voor krijgen. De internationale gemeenschap zou daarom moeten pleiten voor het veranderen van de voorwaarden van de Wereldbank en het IMF en meer beleidsvrijheid voor de ontvangende landen.

In een nieuw Fair Financial System zijn het niet alleen de internationale instituties die extra krediet voor ontwikkelingslanden beschikbaar moeten maken. Ook nationale overheden moeten er alles aan doen om hun ontwikkelingsbudget in stand te houden en liever nog te verhogen. Er moet bovendien worden gezocht naar aanvullende manieren

om krediet beschikbaar te maken. Een voorbeeld hiervan is de mogelijkheid die landen hebben om hun speciale trekking rechten binnen het IMF om te zetten in harde valuta.

Beleidsaanbevelingen

De EVS vindt het onacceptabel dat ontwikkelingslanden die in eerste instantie weinig aandeel hebben gehad in de oorzaken van de crisis nu extra hard getroffen worden. De EVS vraagt de Nederlandse regering daarom om het huidige momentum te gebruiken en zich sterk te maken voor een Fair Financial System.

- Nederland moet binnen de internationale instituties een voortrekkersrol vervullen en hameren op het belang van een andere doctrine die uitgaat van een sterke overheid, geen dogmatische marktliberalisatie en meer beleidsvrijheid voor ontwikkelingslanden, onder andere door het voeren van een countercyclisch beleid.
- De Nederlandse regering moet haar stem in de internationale gemeenschap gebruiken om aan te dringen op structurele concrete hervormingen binnen het IMF en de Wereldbank die de transparantie en democratie bevorderen.
- Nederland moet kiezen voor lange termijn oplossingen. Het eenzijdig kiezen voor korte termijn gewin moet niet worden gestimuleerd en beloond, maar worden afgeremd. Uiteindelijk moeten we toe naar een herwaardering van de economische principes van overconsumptie waarbij energie en grondstoffen op hun echte waarde worden geschat en er rekening wordt gehouden met duurzaamheid en klimaat.
- Op nationaal niveau moet Nederland aanvullend krediet beschikbaar maken. Bovenop de 0.8% voor ontwikkelingshulp is er nu op korte termijn extra geld nodig zodat regeringen van ontwikkelingslanden kunnen investeren in sociale zekerheid, infrastructuur en hun eigen financiële sector kunnen redden. Nederland kan bijvoorbeeld haar speciale trekkingsrechten binnen het IMF omzetten in harde valuta en dit geld, in navolging van Frankrijk, gebruiken voor effectieve ontwikkelingsprojecten en leningen. Het gaat hierbij om 5,21 miljard euro [8].

NOTEN

[1] Stiglitz, 2009, Report of the Commission of Experts of the President of the United Nations General Assembly on Reforms of the International Monetary and Financial System, United Nations, New York.

[2] Woods, N., The International Response to the Global Crisis and the Reform of the International Financial and Aid Architecture, Directorate-General for External Policy, September 2009.

[3] DFID, maart 2009, Crisis update: 90 million to be pushed into poverty by 2011, Department for International Development, Londen.

[4] New Rules for Global Finance Coalition, 2009, Report on the Civil Society (Fourth Pillar) Consultations with the International Monetary Fund on Reform of IMF Governance, Washington DC.

[5] M. de Jong, 2007, De Strijd van de Wereldbank Tegen Fraude en Corruptie, Institutional Integrity Department, Washington DC.

[6] Daniel Mugge, 7 oktober 2008, Presentatie voor Advanced International Political Economy, UvA.

[7] Trouw, 5 oktober 2009, *Wereld zoekt naar nieuwe ordening: Machtsverschuiving bij IMF.*

[8] Tweede Kamer vragen n.a.v begroting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken 2010, 32123 V nr. 8, 5 november 2009.

Fair Politics is in cooperation with:

Fair Politics is an initiative of the Evert Vermeer Foundation and is being sponsored by:

The content of this publication is the sole responsibility of Fair Politics and does not necessarily reflect the position of the sponsors.